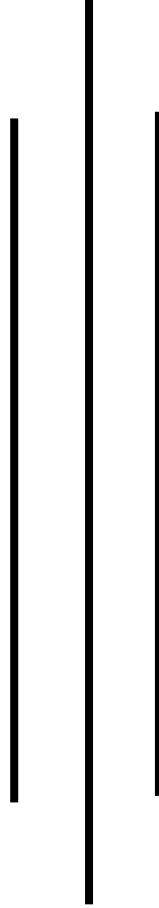

आर्थिक बर्ष २०७९/८०
को
नीति, कार्यक्रम तथा बजेट

(बोर्डको मिति २०७९ असार ३० गते सम्पन्न बैठकबाट स्वीकृत)

नेपाल सरकार
श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय
वैदेशिक रोजगार बोर्ड
२०७९ असार

वैदेशिक रोजगार बोर्डको आ.व. २०७९/०८० को वार्षिक नीति, कार्यक्रम र वजेट

१. वैदेशिक रोजगार बोर्डको परिचय

वैदेशिक रोजगार व्यवसायलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउन, वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदार र वैदेशिक रोजगार व्यवसायीको हक हितको संरक्षण गर्न, वैदेशिक रोजगारीको लागि नयाँ र आकर्षक गन्तव्यको खोजी तथा प्रवर्द्धन गर्ने प्रयोजन समेतको लागि वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ३८ को उपदफा १ बमोजिम वैदेशिक रोजगार बोर्डको स्थापना भई बोर्डको सचिवालय मार्फत बोर्डका निर्णयहरू कार्यान्वयनमा आईरहेको छ । वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ३८ अनुसार माननीय श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रीज्यूको अध्यक्षतामा विभिन्न मन्त्रालय, रोजगार व्यावसायी संघ, वैदेशिक रोजगार विज्ञहरू र ट्रेड युनियनबाट समेत प्रतिनिधित्व हुने गरी वैदेशिक रोजगार बोर्डको गठन हुने व्यवस्था रहेको छ । मिति २०६५ कार्तिक १८ गते प्रशासनिक ईकाइको रूपमा बोर्ड सचिवालयको स्थापना भएपछि वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न कामदार तथा तिनका परिवारको हक, हित र कल्याणका लागि निरन्तर रूपमा कृयाशील रही आएको छ ।

२. बोर्डको गठन तथा कार्य क्षेत्र

२.१ गठन

वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ३८ को उपदफा (१) बमोजिम बोर्डको गठन देहाय बमोजिम रहेको छ :

(क)	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्री/राज्यमन्त्री	-	अध्यक्ष
(ख)	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा राज्यमन्त्री/सहायक मन्त्री	-	उपाध्यक्ष
(ग)	सदस्य, राष्ट्रिय योजना आयोग (सम्बन्धित क्षेत्र हेर्ने)	-	सदस्य
(घ)	सचिव, श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	-	सदस्य
(ङ)	सचिव वा निजले तोकेको रा.प. प्रथम श्रेणीको प्रतिनिधि, गृह मन्त्रालय	-	सदस्य
(च)	सचिव वा निजले तोकेको रा.प. प्रथम श्रेणीको प्रतिनिधि, परराष्ट्र मन्त्रालय	-	सदस्य
(छ)	सचिव वा निजले तोकेको रा.प. प्रथम श्रेणीको प्रतिनिधि, अर्थ मन्त्रालय	-	सदस्य
(ज)	सचिव वा निजले तोकेको रा.प. प्रथम श्रेणीको प्रतिनिधि, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	-	सदस्य

(झ)	सचिव वा निजले तोकेको रा.प. प्रथम श्रेणीको प्रतिनिधि, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	-	सदस्य
(ञ)	महानिर्देशक, विभाग	-	सदस्य
(ट)	प्रतिनिधि (प्रथम श्रेणी सरह), नेपाल राष्ट्र बैङ्क	-	सदस्य
(ठ)	वैदेशिक रोजगारका विशेषज्ञहरुमध्येबाट नेपाल सरकारद्वारा मनोनित एकजना महिला समेत दुई जना	-	सदस्य
(ड)	वैदेशिक रोजगार व्यवसायी संघको अध्यक्ष र सोही संघले मनोनयन गरी पठाएको एकजना महिला प्रतिनिधि गरी दुईजना	-	सदस्य
(ढ)	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सीपमूलक र अभिमुखिकरण तालिम सञ्चालकहरुमध्येबाट नेपाल सरकारद्वारा मनोनीत एकजना महिला सहित दुईजना	-	सदस्य
(ण)	दफा ७२ बमोजिम स्वीकृति प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाका कम्तीमा एम.बी.बी.एस. उत्तीर्ण चिकित्सकमध्ये नेपाल सरकारद्वारा मनोनित एक जना	-	सदस्य
(त)	नेपाल सरकारले तोकेका कुनै चारवटा मान्यताप्राप्त ट्रेड युनियन महासंघको अध्यक्ष वा त्यस्ता महासंघले मनोनयन गरी पठाएका एक-एक जना प्रतिनिधि गरी चारजना	-	सदस्य
(थ)	प्रतिनिधि, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ	-	सदस्य
(द)	प्रतिनिधि, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्	-	सदस्य
(ध)	कार्यकारी निर्देशक	-	सदस्य-सचिव

२.२ बोर्डको कार्य क्षेत्र

- (क) वैदेशिक रोजगारीको क्रममा मृत्यु तथा अंगभंग भएमा नियमानुसारको आर्थिक सहायता उपलब्ध गराउने ।
- (ख) गन्तव्य मुलुकहरुमा नेपाली दूतावाससँगको समन्वयमा समस्यामा परेका कामदारको उद्धार लगायत कानुनी तथा स्वास्थ्य सुरक्षासम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- (ग) वैदेशिक रोजगारीमा जाने कामदारहरुलाई अनिवार्य पूर्व प्रस्थान अभिमुखिकरण तालिमको पाठ्यक्रम तथा शुल्क निर्धारण एवं अनुगमन गर्ने ।
- (घ) सीप तालिमका लागि पाठ्यक्रम तथा शुल्क निर्धारण, सीप परीक्षण एवं अनुगमनसम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- (ङ) वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका कामदारको क्षमता अभिवृद्धि, सामाजिक तथा आर्थिक पुनर्एकीकरण कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने र गराउने ।

- (च) वैदेशिक रोजगारीका विविध सवालहरूमा अध्ययन/अनुसन्धान गर्ने तथा गराउने ।
- (छ) सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीसम्बन्धी विविध सचेतनामूलक श्रव्य/दृश्य एवं सूचना सामग्रीहरूको नियमित निर्माण, प्रकाशन तथा वितरण गर्ने ।
- (ज) वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरी परिचालन गर्ने ।
- (झ) वैदेशिक रोजगारीको सिलसिलामा समस्यामा परी अलपत्र कामदारको उद्धार एवं शव व्यवस्थापन गर्ने ।

३. वैदेशिक रोजगारको विद्यमान अवस्था

प्रत्येक वर्ष नेपालको आन्तरिक श्रम बजारमा प्रवेश गर्ने श्रम शक्तिमध्ये अधिकांश रोजगारीका लागि मलेसिया, खाडी लगायत विश्वका अन्य विभिन्न मुलुकहरूमा जाने गरेका छन् । वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने विप्रेषण राज्यको लागि विदेशी मुद्रा आर्जन गर्ने एक प्रमुख स्रोत बन्न पुगेको छ । आन्तरिक श्रम बजारमा पर्याप्त मात्रामा रोजगारीको अवसर उपलब्ध नहुनाले युवा जनशक्ति रोजगारीका लागि विदेशिनु परेको छ । विश्वभर महामारीको रूपमा फैलिएको कोभिड -१९ को संक्रमणले अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजार लगायत विश्व अर्थतन्त्रमा नकारात्मक प्रभाव पारेको छ । यसका अलावा अन्य विविध कारणहरूले गर्दा समेत वैदेशिक रोजगारलाई सुरक्षित तथा व्यवस्थित बनाउने कार्य निकै चुनौतिपूर्ण रहन गएको छ ।

आ.व. २०६५/०६६ देखि २०७०/०७१ सम्म श्रम स्वीकृति लिई वैदेशिक रोजगारीमा जाने नेपाली नागरिकहरूको संख्या प्रत्येक वर्ष क्रमिक रूपमा वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ । तर आ.व. २०७१/०७२ देखि २०७७/०७८ सम्म क्रमिक

श्रम स्वीकृति लिई वैदेशिक रोजगारीमा जाने नेपाली श्रमिकहरूको विवरण			
आ.व.	वैदेशिक रोजगारमा गएकाहरूको विवरण (पुन श्रम स्वीकृति बाहेक)		
	पुरुष	महिला	जम्मा
२०६५/०६६	२११,३७१	८,५९४	२१९,९६५
२०६६/०६७	२८४,०३८	१०,०५६	२९४,०९४
२०६७/०६८	३४४,३००	१०,४१६	३५४,७१६
२०६८/०६९	३६१,७०७	२२,९५८	३८४,६६५
२०६९/०७०	४२३,१२२	२७,७६७	४५०,८८९
२०७०/०७१	४९०,५१७	२९,१२१	५१९,६३८
२०७१/०७२	४७७,६९०	२१,४१२	४९९,१०२
२०७२/०७३	३८५,२२६	१८,४६७	४०३,६९३
२०७३/०७४	३६२,७६६	२०,१०५	३८२,८७१
२०७४/०७५	३३१,६७९	२२,४१९	३५४,०९८
२०७५/०७६	२१५,६३०	२०,५७८	२३६,२०८
२०७६/०७७	१७२,२४७	१८,२०६	१९०,४५३
२०७७/०७८	६४,९०३	७,१७८	७२,०८१
२०७८/०७९*	२०८,६२४	१८,०७७	२२६,७०१
कूल	४,३३३,८२०	२५५,३५४	४,५८९,१७४

स्रोत: वैदेशिक रोजगारका लागि श्रम आप्रवासन, नेपालको स्थिति प्रतिवेदन, २०२०, वैदेशिक रोजगार विभाग ।

वैदेशिक रोजगारीको सकारात्मक तथा नकारात्मक पाटाहरु			
आ.व.	विप्रेषण आप्रवाह रु. (अर्बमा)	मृत्यु संख्या	अंगभंग संख्या
२०६५/०६६	२०९.७	७८	८
२०६६/०६७	२३१.७	४२१	१०
२०६७/०६८	२५३.६	५६४	३१
२०६८/०६९	३५९.६	६४७	५७
२०६९/०७०	४३४.६	७७२	९०
२०७०/०७१	५४३	८७७	११६
२०७१/०७२	६१७	१००६	१८४
२०७२/०७३	६६५	८२६	११७
२०७३/०७४	६९५	७५८	२०४
२०७४/०७५	७५५	८२६	३६१
२०७५/०७६	८७९.३	७६३	३५४
२०७६/०७७	८७५	६७२	२०५
२०७७/०७८	९६१.१	१२४३	१४३
२०७८/०७९*	६३१	१०२९	२१३
कूल	८,१११	१०,४८२	२,०९३
स्रोत: मृत्यु, अंगभंग संख्या, वैदेशिक रोजगार बोर्ड, विप्रेषण आप्रवाह, अर्थ मन्त्रालय, नेपाल बाणिज्य बैंक *प्रथम आठ महिना आ.व (२०७८/७९)			

रूपमा घट्टै गएको देखिन्छ । चालू आ.व.को दश महिनाको अवधिमा पुनः वैदेशिक रोजगार जानेको संख्यामा क्रमिक रूपमा वृद्धि भइ कुल २,२६,७०१ जनाले नयाँ श्रम स्वीकृती लिइ वैदेशिक रोजगारीमा गएको विभागको तथ्यांकबाट स्पष्ट हुन्छ । यस हिसावले आ.व. २०६५/०६६ देखि आ.व. २०७८/०७९ को प्रथम दश महिनासम्ममा २,५५,३५४ महिला र ४३,३३,८२० पुरुष गरी कूल ४५,८९,१७४ जना नेपाली नागरिकले श्रम स्वीकृति लिई वैदेशिक रोजगारीमा गएको देखिएको छ । यिनै नागरिकहरुले विदेशी भूमिमा कमाई गरी उल्लेखित अवधिभित्र ८१ खर्व ११ अर्ब रुपैयाँ विप्रेषण रकम नेपाल पठाएको तथ्य नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्रकाशित आवधिक प्रतिवेदनहरुमा उल्लेख भएको छ । नेपालको अर्थतन्त्रलाई मजबुत तथा चलायमान बनाई राख्न विप्रेषणको महत्वपूर्ण योगदान रही आएको छ भने अर्को तर्फ सोही अवधिभित्र विविध कारण १०,४८२ जनाले ज्यान गुमाउनु परेको छ भने २,००० जना भन्दा बढी अंगभंग वा प्रतिकूल स्वास्थ्य अवस्थामा स्वदेश फर्किनु परेको तीतो यथार्थ पनि हामीसँग रहेको छ । यी तथ्यहरुलाई ध्यानमा राख्दै वर्तमान अवस्थामा नेपालको आन्तरिक श्रम बजारमा प्रयास मात्रामा रोजगारीको अवसर

श्रृजना गर्ने वातावरण बनाउन नसक्दा सम्म सुरक्षित तथा व्यवस्थित हुने गरी वैदेशिक रोजगारीलाई अल्पकालीन रणनीतिको रूपमा लिनु पर्ने अवस्था छ ।

वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ३९ मा वैदेशिक रोजगार बोर्डको काम, कर्तव्य र अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ । विद्यमान ऐन तथा नियमावलीलाई श्रमिकमैत्री बनाउने उद्देश्यले मिति २०७६।०५।०१ गते वैदेशिक रोजगार नियमावली, २०६४ को पाँचौँ संशोधनले वैदेशिक रोजगार बोर्डको भूमिकालाई थप सशक्त बनाएको छ ।

४. आ.ब. २०७८/०७९ को नीति, कार्यक्रम र वजेटको समीक्षा

४.१ वार्षिक कार्यक्रमहरूको भौतिक तथा वित्तीय प्रगतिको अवस्था

आ.ब. २०७८/७९ को वैशाख मसान्त सम्ममा भौतिक प्रगतिको हिसाबले नेपाल सरकार स्रोत तर्फ ६१% र कोषको स्रोत तर्फ ८३.६% प्रगति रहेको छ । वित्तीय प्रगतिको हकमा नेपाल सरकार स्रोततर्फ ६०% र कोषको स्रोत तर्फ ८३% रहेको छ भने बेरुजू फछ्छौट ५५.७३% रहेको छ । वित्तीय सुधारतर्फ विभिन्न बाणिज्य बैंकहरूमा कल तथा चल्ती खातामा रहेको रकम ब्याज आउने गरी कुल रू ५ अर्ब ३५ करोड विभिन्न बाणिज्य बैंकहरूमा नियमित रूपमा पुनः लगानी गरिएको छ ।

४.२ आ.ब. २०७८/०७९ को प्रथम दश महिनामा वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट सम्पादित कार्यहरू

वैदेशिक रोजगारमा संलग्न नेपाली कामदार तथा तिनका परिवारको हित एवं कल्याणका लागि तोकिए बमोजिमका आर्थिक सहायता सम्बन्धी सेवा प्रवाह र गन्तव्य मुलुकमा कामदारको सामाजिक सुरक्षाका लागि गरिएको पहलकदमीको शुरुवातका हिसावले आ.ब. २०७८/०७९ को प्रगति अपेक्षित रूपमा उपलब्धीमूलक रहेको छ । यस आ.ब.मा बोर्ड सचिवालयबाट सम्पन्न महत्वपूर्ण गतिविधिहरू संक्षेपमा देहाय बमोजिम रहेका छन् -

४.२.१ सचिवालयबाट प्रदान गरिने आर्थिक सहायतालाई अनलाइन प्रणालीबाट संचालन

- वैदेशिक रोजगारीको क्रममा मृत्यु वा अंगभंग हुँदा बोर्डबाट नियमानुसार प्रदान गरिने आर्थिक सहायताका लागि स्थानीय तहसँगको समन्वयमा अनलाईन प्रणालीबाट सिधै पीडित वा मृतक कामदारको नजिकको हकदारको बैंक खातामा भुक्तानी गर्ने तथा बोर्डबाट प्रदान गरिने अन्य सेवाहरू समेत अनलाईन प्रणालीमार्फत प्रवाह गर्ने कार्य यस आ.ब. बाट औपचारिक रूपमै शुरुवात गरिएको छ ।
- आ.ब. २०७८/०७९ को प्रथम दश महिनासम्ममा श्रम स्वीकृति लिई वैदेशिक रोजगारीमा गएका कामदारहरू मध्ये मृत्यु भएका ३५ महिला र १,२२३ पुरुष गरी कूल १,२५८ जना नेपाली श्रमिकहरूका नजिकको हकदारलाई बोर्ड सचिवालयबाट नियमानुसार कूल रु. ७५ करोड ३३ लाख ९९ हजार आर्थिक सहायता प्रदान गरिएको छ । उक्त संख्यामध्ये आ.ब. २०७८/०७९ को १० महिनासम्ममा २५ जना महिला र ७१९ जना पुरुष गरी कूल ७४४ जनाको मृत्यु भएको तथ्याङ्क छ ।
- १७४ पुरुष तथा १६ महिला गरी कूल १९० जना बिरामी एवं अंगभंग भएका श्रमिकलाई स्वास्थ्य उपचार खर्च/क्षतिपूर्ति वापत कूल रु. ७ करोड ८२ लाख ४७ हजार रुपैयाँ प्रदान गरिएको छ भने वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कामदारको परिवारका ७ जना सदस्यलाई स्वास्थ्य उपचार खर्च वापत नियमानुसार रु ३ लाख ३० हजार रुपैया प्रदान गरिएको छ ।
- वैदेशिक रोजगारीको क्रममा कोभिड-१९ संक्रमणका कारण रोजगारीकै क्रममा मृत्यु भएका र सोही मुलुकमा नै अन्त्येष्टि गरिएका ३८ मृतकका हकवालालाई बोर्डको निर्णयानुसार प्रति परिवार थप रु ५० हजार सान्त्वना राहत वापत कूल रु. १९ लाख प्रदान गरिएको छ ।

- २५ महिला र ६३६ पुरुष गरी कूल ६६१ मृतक कामदारको शवको लागि निःशुल्क शव वहान सेवा उपलब्ध गराईएको छ । यस कार्यका लागि २ करोड १२ लाख ६७ हजार खर्च भएको छ ।
- पूर्वप्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम लिएका १०३१ जना महिला कामदारलाई सचिवालयबाट नियमानुसार सातसय रुपैयाँ शोधभर्ना गरिएको छ ।
- वैदेशिक रोजगारीको क्रममा मृत्यु तथा अंगभंग भएका श्रमिक परिवारहरू मध्ये ३३ जिल्लाका १४८१ जना बालबालिकाहरूलाई नियमानुसार छात्रवृत्ति सहयोग प्रदान गर्ने गरी निर्णय भएको छ भने थप निवेदनहरू उपर छानवीन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिईएको छ ।
- मृत्यु वा अंगभंग भए वापत प्रदान गरिने आर्थिक सहायताका लागि निवेदन दिने म्याद गुज्रिएको कारण तोकिए बमोजिमको रकम नपाउने कामदार वा तिनका परिवारका लागि वैदेशिक रोजगार नियमावली, २०६४ (पाँचौं संशोधन) को नियम (२८) को उपनियम (६) बमोजिम राहत स्वरूप रु २५ हजार प्रदान गरिने व्यवस्था छ । स्थानीय तहमार्फत् अनलाईन प्रणालीको प्रयोग गरी निवेदन दिन सकिने र नियमानुसार पाउने रकम पीडित कामदार एवं परिवारका नजिकका हकदारको खातामा सिधै पठाउन सकिने व्यवस्था कार्यान्वयनमा आए पश्चात र यसबारे स्थानीय तहमा व्यापक प्रचारप्रसार भएपछि उल्लेखित रकम कै लागि पनि स्थानीय तहमार्फत निवेदन दिने संख्यामा उल्लेखनीय रूपमा वृद्धी भएको छ । चालू आ.ब. को दश महिनामा अनलाईन प्रणालीमार्फत निवेदन दिने १५६ परिवारको नजिकको हकदारलाई रु २५ हजारका दरले जम्मा रु ३९ लाख रकम भुक्तानी गरिएको छ ।

४.२.२ अलपत्र कामदारहरूको उद्धार तथा राहत र सामाजिक सुरक्षाको पहल

- वैदेशिक रोजगारीको क्रममा फौजदारी अभियोग लागेका ३ जना नेपाली कामदारको कानुनी प्रतिरक्षाका लागि मलेसियास्थित नेपाली दूतावासको सिफारिसका आधारमा ८ लाख ९० हजार ६३० रुपैयाँ र युएइमा २ जना श्रमिकको कानुनी प्रतिरक्षाका लागि ९ लाख ३० हजार परराष्ट्र मन्त्रालय मार्फत् सम्बन्धित दूतावासमा पठाईएको छ ।
- ओमानस्थित नेपाली दूतावासको अनुरोधका आधारमा सुरक्षित गृहको सञ्चालन प्रयोजनको लागि रु ५ लाख रकम पेशकी उपलब्ध गराईएको छ ।
- विभिन्न मुलुकहरूमा विविध कारणले मृत्यु भै अलपत्र परेका ३२ जना नेपाली कामदारको शव नेपाल ल्याउन कूल रु १ करोड ६ लाख खर्च भएको छ ।
- वैदेशिक रोजगारीको सिलसिलामा गम्भीर प्रकृतिको विरामी भएर वा कोभिड-१९ लगायत अन्य कारण अलपत्र परेका ७८३ जना कामदारको उद्धार गरिएको छ । यसरी उद्धार गर्ने क्रममा हवाई टिकट, क्वारेन्टाइन, स्थानीय यातायात एवं पि.सि.आर. लगायतका कार्य प्रयोजनको लागि रु २० लाख रुपैयाँ खर्च भएको छ ।
- मलेसिया, साउदी अरब, कतार, यु.ए.ई. जस्ता बढी संख्यामा नेपाली कामदार कार्यरत मुलुकहरूमा समस्यामा परेका श्रमिकहरूको सहयोगका लागि सम्बन्धित देशका नेपाली

दूतावासहरुमा जनसम्पर्क सहायक कर्मचारी व्यवस्थापन प्रयोजनका लागि रू ७० लाख रुपैयाँ पेशकी उपलब्ध गराइएको छ ।

- वैदेशिक रोजगारीमा जाने नेपाली श्रमिकहरुलाई सूचना, परामर्श लगायत अन्य आवश्यक सहायता प्रदान गर्ने उद्देश्यले काठमाडौंको अन्तराष्ट्रिय विमानस्थलमा सूचना तथा सहायता कक्ष सञ्चालन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिईएको छ भने चालू आ.ब. मा भैरहवास्थित नयाँ अन्तराष्ट्रिय विमानस्थलमा समेत यो सेवा विस्तार गरिएको छ । यस्तैगरी सोही प्रकृतिको सेवा राहदानी तथा कन्सुलर सेवा विभागबाट समेत प्रवाह गरिदै आएको छ । यस कार्यका लागि विश्वविद्यालयमा स्नातक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाई इन्टर्नशिप अध्ययन सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत ३ महिला र ३ पुरुष गरी जम्मा ६ जना विद्यार्थीहरुलाई छनौट गरी परिचालन गरिएको छ ।
- मलेसिया सरकारको सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रममा आवद्ध भएका नेपाली श्रमिकहरु मध्ये कार्यस्थल दुर्घटना र कार्य समय भित्र मृत्यु भएका १७ जना श्रमिक तथा तिनका परिवारलाई मलेसियाको Social Security Organization(SOCSO) बाट नियमानुसारको क्षतिपूर्ति/आर्थिक सहायता रकम उपलब्ध गराउन सहजिकरण गरिएको छ ।

४.२.३ पुनः एकीकरण कार्यक्रम

- कोभिडको तेस्रो लहरका कारण केही समयका लागि गरिएको लकडाउन र पुनःएकीकरण सम्बन्धी कानूनको अभावमा अपेक्षा गरे अनुरूप कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या रह्यो । यद्यपि वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका र स्वदेशमा नै स्वरोजगार हुन चाहनेहरुलाई लक्षित गरी तनहुँ, स्याङजा, जिरी र दाङ जिल्लाहरुमा ११८ महिला र २७२ पुरुष गरी कूल ३९० जनालाई वित्तीय साक्षरता तालिम समेत सञ्चालन गरिएको छ । यसका लागि सम्बन्धित जिल्लामा राष्ट्रिय बाणिज्य बैंक, कृषि विकास बैंक लगायत निजी क्षेत्रका बैंकहरु सँग समेत सहकार्य गरिएको छ ।

४.२.४ पूर्वप्रस्थान अभिमुखिकरण तालिम

- सम्बद्ध सरोकारवालाहरुको माँगका आधारमा पूर्व प्रस्थान अभिमुखिकरण तालिम सम्बन्धी थप १४९ जना प्रशिक्षक उत्पादन गर्ने उद्देश्यले प्रदेशस्तरमा नै प्रशिक्षक प्रशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ ।
- वैदेशिक रोजगारीमा जाने नेपाली श्रमिकहरुलाई देशगत जानकारी दिने उद्देश्यले विभिन्न १० वटा देशहरुको देशगत जानकारीमूलक पुस्तिकाहरुको छपाई गरी वितरण गरिएको छ ।
- अभिमुखिकरण तालिमलाई प्रभावकारी बनाउन देशगत श्रव्य तथा दृश्य तालिम सामग्री समेत उत्पादन गरी तालिम मार्गदर्शनका आधारमा यसको प्रयोग गर्ने गरी वितरण गरिएको छ ।
- पूर्व प्रस्थान अभिमुखिकरण तालिमलाई थप प्रभावकारी बनाउने र यसका लागि तालिम प्रदायक संस्थाहरुको गुनासो सुनुवाई गरी उचित मागहरुको सम्बोधन गर्ने उद्देश्यले अन्तरक्रिया छलफल कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

- बोर्डको सचिवालयबाट नमूना परीक्षणको रूपमा पूर्व प्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने कार्यको समेत शुरुवात गरिएको छ । यसका लागि चालू आ.ब. मा स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार बोर्ड सचिवालय अन्तर्गत एउटा सुविधा सम्पन्न नमूना तालिम हलको निर्माण समेत गरिएको छ । महिला कामदारलाई पूर्व प्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम लिएर वापतको शुल्क नियमानुसार सचिवालयबाट शोधभर्ना गरिने रकमबाट व्यवस्थापन गर्ने गरी पहिलो चरणमा जोर्डनमा गार्मेन्ट कम्पनीमा काम गर्न जाने २६ जना महिला कामदारहरूलाई नयाँ पाठ्यक्रम अनुसार दुइ दिने देशगत अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गरिएको छ भने यसलाई निरन्तरता दिने गरी काम अगाडी बढाइएको छ ।

४.२.५ निःशुल्क सीप तालिम सञ्चालन

- वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका वा जान चाहने दुवै पक्षलाई लक्षित गरी सातै प्रदेशमा सि.टी.ई.भी.टी. का १६ वटा आंगिक शिक्षण संस्थाहरूसँग सम्झौता गरी विभिन्न १८ वटा रोजगारमूलक सीप विषयहरूमा निशुल्क एक महिने सीप तालिम संचालन भइरहेको छ ।
- चालू आ.ब.मा १० हजार जनालाई निशुल्क रोजगारमूलक सीप तालिम दिने लक्ष्य रहेको भए तापनि कोभिड लगायतका समस्याका कारण ७,३६० जनालाई तालिम प्रदान गर्ने गरी सम्झौता गरिएकोमा प्रथम दश महिनामा ४,९२९ जनाले सफलतापूर्वक तालिममा सहभागी भएका छन् ।
- निःशुल्क तालिममा सहभागी भई सफलतापूर्वक तालिम सम्पन्न गर्ने प्रशिक्षार्थीहरूले राष्ट्रिय सीप परीक्षण समितिबाट लिईने सीप परीक्षणमा सहभागी भई सफल भएमा सीप परीक्षण वापतको शुल्क समेत सचिवालयबाट शोधभर्ना गर्ने गरी सम्बद्ध शिक्षण संस्थाहरूसँग सम्झौता गरिएको छ ।
- निःशुल्क सीप तालिममा सहभागीहरूको सीप परिक्षण गर्दा ६७ प्रतिशतले राष्ट्रिय सीप परिक्षण समितिको तह १ बराबरको प्रमाणपत्र प्राप्त गर्न सफल भएका छन् ।
- गत वर्षको तालिमको समीक्षा गरी आगामी वर्षमा निःशुल्क रोजगारमूलक सीप तालिमलाई प्रभावकारी तथा नतिजामुखी हुने गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन अपनाउनु पर्ने थप विधि एवं प्रकृयाबारे गहन छलफल गरी टुंगोमा पुग्न तालिममा सहकार्य गरेका शिक्षण संस्थाका प्राचार्य लगायत तालिम फोकल पर्सनहरूसँग एक दिने समीक्षा गोष्ठी समेत सम्पन्न भएको छ ।

४.२.६ सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीका लागि नियमित सूचना तथा परामर्श सेवा प्रवाह

- स्वीस सरकारसँगको द्विपक्षीय सम्झौता अन्तर्गत बोर्ड सचिवालयबाट सञ्चालित राष्ट्रिय आप्रवासन स्रोत केन्द्रमार्फत स्थानीय तहमा आप्रवासी स्रोत केन्द्रहरूलाई प्रभावकारी रूपमा परिचालन गर्ने कामको थालनी भएको छ । यसका लागि सचिवालयमा एक जना राष्ट्रिय आप्रवासन स्रोत केन्द्र अधिकृत र प्रदेश स्तरमा समन्वय र सहजिकरणका लागि ४ जना कार्यक्रम अधिकृतहरूलाई परिचालन गरिएको छ । आप्रवासी स्रोत केन्द्र (सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि, २०७८ मिति २०७८।१०।१६ गते मन्त्रालयबाट स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा गर्ने सिलसिलामा स्थानीय तहमा सञ्चालन भइरहेका आप्रवासन स्रोत

केन्द्रहरूलाई बोर्डमा सूचिकरणको प्रकृया अगाडि बढाउन स्थानीय तहहरूलाई सार्वजनिक सूचनामार्फत आग्रह गरिएको छ भने प्राप्त निवेदन अनुसार स्रोत केन्द्रहरूलाई सूचिकरण गर्ने कार्यको थालनी भैसकेको छ । यस अन्तर्गत पहिलो चरणमा २३ वटा सूचना केन्द्रहरूलाई सूचिकरण गरीएको छ ।

- कल सेन्टरको सेवा प्रवाहमा थप प्रभावकारिता ल्याउने उद्देश्यले माननीय मन्त्रीस्तरीय निर्णयानुसार बोर्ड सचिवालयमा रहेको कल सेन्टरलाई २४ सै घण्टा सञ्चालन गर्ने गरी बोर्डको सचिवालयबाट मन्त्रालयमा नै पुनः स्थानान्तरण गरिएको छ । कल सेन्टरमा मन्त्रालय तथा मन्त्रालय मातहतका सबै निकायहरूसँग सम्बन्धित विभिन्न जिज्ञासा, गुनासाहरु, सुझाव लगायत कूल ४०,९३४ जना सेवाग्राहीहरुबाट सम्पर्क भएकोमा १५,७७२ जनाको समस्या सम्बन्धित निकायबाट सम्बोधन गरिएको, ११० वटा प्रशोधन वा अनुसन्धानको क्रममा रहेको, १६३ वटा कारवाहीको प्रकृत्यामा रहेका छन् भने १६४ वटा गुनासाहरु फछ्यौट हुन बाँकी रहेका छन् ।
- नेपाल टेलिभिजन र रेडियो नेपाल लगायतका संचार माध्यमहरू मार्फत सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचनामूलक सन्देश सामग्री साप्ताहिक रुपमा उत्पादन र प्रशारण गरिदै आएको छ । नेपाल टेलिभिजनले केन्द्रबाट हुने नियमित साप्ताहिक प्रशारणका अतिरिक्त ईटहरी तथा कोहलपुर प्रशारण केन्द्रबाट समेत साप्ताहिक कार्यक्रम निशुल्क रुपमा प्रशारण भईरहेको छ भने कार्यक्रमलाई फेसबुक मार्फत लाईभ गर्ने तथा यूट्युब मार्फत समेत सबैले हेर्न मिल्ने गरी आवश्यक व्यवस्था गरिएको छ । यस्तै गरी रेडियो नेपालले केन्द्रीय प्रशारण नेपाली भाषामा र बर्दिवासबाट हुने क्षेत्रीय प्रशारण केन्द्रबाट मैथिली भाषामा साप्ताहिक कार्यक्रम नियमित रुपमा प्रशारण भईरहेको छ ।
- कोभिड-१९ लाइ लक्षित गरी सचेतनामूलक सूचना तथा श्रव्य-दृष्य सामग्रीहरु, पूर्व प्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम र रोजगारमूलक सीप तालिमका लागि उत्प्रेरणा जगाउने गीति सन्देशहरु, श्रव्य-दृष्य सामग्रीहरु, देशगत जानकारीमूलक अध्ययन सामग्रीहरु, घरेलु कामदारलाई उपयोगी हुने सामग्रीहरु, फर्किएका कामदारको पुनःस्थापनासंग सम्बन्धित सचेतनामूलक सामग्रीहरु लगायत नियमित वार्षिक प्रगति विवरण तथा देशगत गोजी पुस्तिका आदिको निर्माण/उत्पादन तथा प्रसारण/वितरण गरिएको छ । वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न कामदार तथा तिनका परिवारका लागि आवश्यक यी जानकारीमूलक सूचना तथा सन्देशहरु स्थानीय तहमा रहेका विभिन्न सञ्चार माध्यमहरु, आप्रवासन स्रोत केन्द्रहरु, श्रम कल सेन्टर, राष्ट्रिय आप्रवासन स्रोत केन्द्र र बोर्ड सचिवालयको आधिकारिक वेबसाईट/सामाजिक सञ्जालमार्फत् समेत नियमित रुपमा प्रचार प्रसार हुँदै आएको छ ।
- बोर्ड सचिवालयमा डिजिटल नागरिक बडापत्र र होडिङ्गबोर्ड मार्फत सेवाग्राहीलाई सूचना प्रवाह गरिएको छ भने राहदानी विभाग एवं काठमाडौं र भैरहवा विमानस्थलमा समेत डिजिटल होर्डिङ्ग बोर्ड तथा टेलिभिजनमार्फत सुरक्षित वैदेशिक रोजगार प्रकृत्याबारे सचेतनामूलक सन्देशहरु प्रवाह गरिएका छन् । यसका साथै बोर्डबाट प्रदान गरिने सेवाहरु र यी सेवा प्राप्त गर्ने प्रकृत्याका सम्बन्धमा सेवाग्राहीहरूलाई सुसूचित गर्ने उद्देश्यले १५६ वटा पालिकाहरूमा सञ्चालित सूचना केन्द्रहरूलाई फ्लेक्स सिट वितरण गरिएको छ ।

- प्रत्येक वर्ष डिसेम्बर १८ का दिन मनाईने अन्तर्राष्ट्रिय आप्रवासी कामदार दिवस यस वर्ष पनि सप्ताहव्यापी रूपमा विविध कार्यक्रमहरु सहित मनाउने सिलसिलामा मन्त्रालयका सचिवज्यूको अध्यक्षतामा गठित मूल समारोह समितिको सचिवालयको रूपमा बोर्डले आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गरेको छ । वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा क्रियाशील सरकारी, निजी क्षेत्र, गैरसरकारी, संचार माध्यम लगायत अन्य सबै सरोकारवालाहरुको सहभागितामा यो दिवस स्थानीय तहदेखि केन्द्रसम्म कोभिड-१९ समेतलाई ध्यानमा राखी विभिन्न सचेतनामूलक कार्यक्रमहरुको आयोजना गरी सम्पन्न गरिएको छ ।

४.२.७ नीति नियमहरुको पुनरावलोकन/परिमार्जन

- मिति २०७७ मंसिर ९ र १० गते सम्पन्न बोर्ड बैठकका निर्णयानुसार सचिवालयबाट तयार पारिएको Foreign Employment Welfare Information Management System (FEWIMS) कार्यान्वयन गर्न वैदेशिक रोजगार कल्याणकारी सूचना प्रणाली (संचालन तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि, २०७८ को मन्त्रालयबाट स्वीकृत भै कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- आप्रवासी स्रोत केन्द्र (सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि, २०७८ मिति २०७८।१०।१६ गते मन्त्रालयबाट स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- वैदेशिक रोजगारबाट समस्यामा परी फर्किएका नेपाली कामदारहरुका लागि पुनःएकीकरण कार्यक्रम (संचालन तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि, २०७७ स्वीकृतिका लागि श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयमा सिफारिस भएकोमा मन्त्रालयको तर्फबाट निर्देशिकाको रूपमा परिमार्जन गरी नेपाल सरकार, मन्त्रीपरिषदमा स्वीकृतिका लागि पेश गरिएको छ ।
- बोर्डको मिति २०७७।१२।४ को निर्णयानुसार सचिवालयका कार्यकारी निर्देशकको संयोजकत्वमा गठित कार्यदलबाट तयार पारिएको बोर्डको नयाँ कार्य सञ्चालन निर्देशिकाको मस्यौदा नेपाल सरकारबाट स्वीकृतिका लागि श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयमा सिफारिस सहित पेश गरिएको छ भने मन्त्रालयको तर्फबाट आवश्यक परिमार्जन सहित मन्त्रीपरिषदमा स्वीकृतिका लागि पेश गर्न आवश्यक तयारी गरिएको छ ।

५. कार्यान्वयन हुन नसकेका कार्यक्रमहरु तथा कारणहरु

वैदेशिक रोजगारीको सिलसिलामा कोभिड-१९ लगायतका कारण समस्यामा परी फर्किएका नेपाली कामदारहरुलाई सामाजिक एवं आर्थिक पुनःएकीकरण गर्ने उद्देश्यले सचिवालयबाट तयार पारिएको पुनःएकीकरण कार्यविधिको अभावमा पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन हुन सकेन । यद्यपि पुनःएकीकरण कार्यक्रम अन्तर्गत फर्केकाहरुलाई निःशुल्क रोजगारमूलक सीप तालिम, निःशुल्क सीप परीक्षण, वित्तीय साक्षरता लगायतका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएका छन् । यस्तैगरी कामदारहरुको स्वास्थ्य लगायतका अवस्था बुझ्ने उद्देश्यले स्वीकृत भएको वैदेशिक अध्ययन भ्रमण कार्यक्रम कोभिडका कारण कार्यान्वयन हुन सकेन । यस्तैगरी वैदेशिक रोजगार व्यवसायीहरुको हित, कल्याण र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिसम्बन्धी कार्यक्रम समेत विविध कारण सम्पन्न हुन सकेन ।

६. प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरू

६.१ कानुनी तथा नीतिगत

- वैदेशिक रोजगार बोर्डको कार्यसञ्चालन निर्देशिका र पुनःएकीकरण सम्बन्धी कार्यविधि समयमै स्वीकृत हुन नसक्दा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या भएको छ ।
- स्पष्ट कानूनको अभावमा कोमाको विरामीलाई नेपाल ल्याई उपचार गर्न र कानुनी प्रतिरक्षामा समस्या देखिएको छ ।
- बोर्ड बैठकबाट स्वीकृत बार्षिक बजेट कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा बोर्ड सचिवालयलाई आर्थिक कार्यका लागि अख्तियारी नहुँदा पटक पटक बोर्ड बैठकबाट नै निर्णय गराउनु पर्दा सेवा प्रवाहमा समस्या देखिएको छ ।

६.२ अन्तर निकाय समन्वय

- विदेशस्थित सम्बन्धित नियोगसँगको समन्वयमा समस्या रहेको छ । खासगरी वैदेशिक रोजगारीमा गएका नेपाली श्रमिकहरूको संख्या धेरै भएका केही मुलुकका दूतावासमा श्रम सहचारीको व्यवस्था हुन नसक्दा कामदारको उद्धार तथा मृतक कामदारको शव समयमा ल्याउन समस्या देखिएको छ ।
- बोर्डबाट कल्याणकारी कार्यका लागि विभिन्न देशमा रहेका नेपाली नियोगहरूमा उपलब्ध गराइएको पेशकी रकमको म.ले.प. हुदा औल्याइएको वेरुजु रकम नियोगहरूबाट समयमा नै सेस्ता प्राप्त नहुनाले फछ्रोँट हुन सकेको छैन ।
- नियोग र बोर्ड सचिवालय विच नियमित रूपमा छलफल तथा अन्तर्क्रिया नहुनाले अलपत्र कामदारहरूको उद्धार कार्यमा समस्या पर्ने गरेको छ ।

६.३ जनशक्ति व्यवस्थापन

- बोर्डको जिम्मेवारी विस्तार हुँदै गएको तर सचिवालयमा कार्यबोझको तुलनामा जनशक्ति अपर्याप्त रहेको ।
- बोर्डको सचिवालयबाट सम्पादित कार्य संवेदनशिल र अत्यावश्यक प्रकृतिका रहेको कारण कर्मचारी जुनसुकै समयमा पनि परिचालित हुनुपर्ने अवस्था रहेको तर कार्यप्रकृतिको तुलनामा कुनै किसिमको थप प्रोत्साहन सुविधा नहुँदा कर्मचारीलाई टिकाई राख्न समस्या रहेको ।

६.४ स्रोत साधन

- बोर्ड सचिवालयको आफ्नै प्रशासकिय भवन नभएको ।
- सीपतालिम र अभिमुखिकरण तालिम लगायतका कार्यक्रमको स्थलगत अनुगमनका लागि उपयुक्त सवारी साधनको अभाव भएको ।

७. नेपाल सरकारको नीति र प्राथमिकता

प्रत्येक नेपाली नागरिकलाई रोजगारीको छनौट गर्न पाउने संवैधानिक हक प्राप्त छ । वैदेशिक रोजगारलाई सुरक्षित, मर्यादित, व्यवस्थित र शोषणमुक्त बनाउन यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गर्ने तथा वैदेशिक रोजगारीबाट आर्जन भएको पूँजी, सीप, प्रविधि र अनुभवलाई स्वदेशमा उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गर्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । यो व्यवस्थाको

मर्मलाई आत्मसात गर्दै बाध्यात्मक वैदेशिक रोजगारीलाई न्यूनीकरण गर्ने, न्यूनतम सीपयुक्त जनशक्तिलाई पूर्णरूपमा सुसूचित एवं सचेत बनाएर मात्रै वैदेशिक रोजगारीमा पठाउने र प्राप्त हुने सीपयुक्त जनशक्ति तथा विप्रेषणलाई राष्ट्र निर्माणमा उपयोग गर्ने नीति राज्यले लिएको छ ।

आ.ब. ०७९/८० को बजेट वक्तव्यको बुदा नं. १२६ देखि १३४ सम्म श्रम तथा रोजगारको विषयमा उल्लेख भए अनुसार सबै बेरोजगार युवाको योग्यता, क्षमता र सीप समेत झल्किने गरी तथ्यांक अद्यावधिक गरिने, संघ प्रदेश र स्थानीय सरकारको सहकार्यमा सीपमूलक व्यवसायिक तालिम सञ्चालन गर्ने एवं सीपयुक्त व्यक्तिको तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने, सातै प्रदेशमा बहुउद्देश्यीय तालिम केन्द्र स्थापना गर्ने जस्ता महत्वपूर्ण कार्यक्रमहरू समावेश भएका छन् । यसैगरी वैदेशिक रोजगारीमा रहेका नेपाली नागरिकले प्राप्त गर्दै आएको सेवालालाई अनलाइन प्रणालीबाट प्रवाह गर्ने, टेलिमेडिसिन सेवा प्रदान गर्ने र उनीहरूलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानीका लागि सञ्चित कोष स्थापना गर्ने कार्यक्रमका साथै वैदेशिक रोजगारमा रहेकाहरूलाई समेत सामाजिक सुरक्षा योजनाहरूमा क्रमशः आवद्ध गर्दै लैजाने कार्यक्रम बजेटमा समेटिएको छ । उक्त आ.ब. मा सहूलियतपूर्ण ऋणलाई पनि सरकारले निरन्तरता दिने भएको छ । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केकाहरूले गर्ने व्यवसायलाई प्रवर्धन गर्न च्यालेञ्ज फण्डको स्थापना गरी सहूलियतपूर्ण ऋण प्रदान गर्ने कार्यक्रम बजेटमा समावेश गरिएको छ । यी कार्यक्रमहरूका साथै वैदेशिक रोजगारलाई सुरक्षित, मर्यादित बनाइने सन्दर्भमा आवश्यकता अनुसार सीप प्रदान गर्ने, हाल काठमाडौँबाट प्रदान गरिदै आएको श्रम स्वीकृति सबै ठाउँबाट अनलाइन मार्फत प्रदान गर्ने कार्यक्रम सरकारको वार्षिक बजेटमा समेटिएको छ ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (थ) बेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन अन्तर्गत सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी र वैदेशिक रोजगारीमा रहेको श्रम शक्तिको सूचना तथा तथ्याङ्क संकलन तथा व्यवस्थापन, रोजगार सूचना केन्द्रको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन, वैदेशिक रोजगारीमा जाने श्रम शक्तिको लागि वित्तीय साक्षरता र सीपमूलक तालिमको सञ्चालन, वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिहरूको सामाजिक पुनःएकीकरण र वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त ज्ञान, सीप र उद्यमशीलताको उपयोग गर्ने विषयहरू उल्लेख भएका छन् ।

वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउने सन्दर्भमा Global Forum For Migration and Development (GFMD), Global Compact on Safe, Orderly and Regular Migration (GCM), दीगो विकास लक्ष्य, २०३० (S.D.G.) जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय फोरमहरू र अबुधाबी डायलग, कोलोम्बो प्रोसेस, दक्षिण एसियाली सहयोग संगठन (सार्क) जस्ता क्षेत्रिय फोरमहरूमा नेपाल सरकारका तर्फबाट व्यक्त भएका प्रतिबद्धताहरूलाई समेत सम्बोधन गर्न सहयोग पु-याउन समेत बोर्डको वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गरिएको छ ।

द. वैदेशिक रोजगार बोर्डको आ.ब. २०७९/८० को वार्षिक, नीति, कार्यक्रम र बजेट

नेपालको संविधान, पन्ध्रौँ आवधिक योजना, आ.ब. २०७९/८० को बजेट वक्तव्य, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ र वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ तथा नियमावली, २०६४ ले निर्दिष्ट गरेका काम कर्तव्य एवं भूमिका, विभिन्न समयमा गठित कार्यदलहरूका महत्वपूर्ण सुझावहरू तथा औपचारिक माध्यमबाट वैदेशिक रोजगारीमा जान चाहने/गएका र वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका नेपाली कामदार एवं तिनका परिवारको हित समेतलाई केन्द्रविन्दुमा राखी

आ. व. ०७९।८० को लागि वैदेशिक रोजगार बोर्डको देहाय बमोजिमका उद्देश्यहरू प्राप्त गर्नका लागि तपसिलमा उल्लेख भए बमोजिमका वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

९. वार्षिक कार्यक्रमको उद्देश्य

- (क) वैदेशिक रोजगारमा गएका कामदारको हकहित तथा कल्याणकारी कार्यको सम्बर्द्धन गर्ने ।
- (ख) वैदेशिक रोजगारीमा जाने र फर्किएका कामदारको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- (ग) सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी सूचना प्रवाह गर्ने ।
- (घ) लक्षित वर्गका लागि सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- (ङ) वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका कामदार र तिनका परिवारको पुनःएकीकरण गर्ने ।
- (च) बोर्डबाट प्रवाह हुने सेवालाइ सरल, सहज र प्रविधिमैत्री बनाई सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने ।

१०. वार्षिक कार्यक्रमको प्राथमिकता

- (क) वैदेशिक रोजगारीको क्रममा समस्यामा परेका नेपाली श्रमिकहरूको उद्धार तथा राहतका लागि प्रभावकारी व्यवस्था मिलाउने ।
- (ख) वैदेशिक रोजगारीमा जान चाहने र फर्किएका कामदारलाइ मागका आधारमा रोजगारमूलक सीप तालिम प्रदान गरी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- (ग) सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीका सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूमा सूचना प्रवाह मार्फत सुसूचित गराउने ।
- (घ) वैदेशिक रोजगारीका क्रममा समस्यामा परी उद्धार गरिएका नेपाली श्रमिकहरूलाई पुनःस्थापना गर्ने ।
- (ङ) विभिन्न कार्यक्रमहरू मार्फत वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका कामदारलाइ सामाजिक, आर्थिक र उद्यमशीलता प्रवर्द्धनका माध्यमबाट पुनःएकीकरण कार्यक्रममा सहयोग गर्ने ।
- (च) वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न नेपाली श्रमिकहरूको स्वास्थ्य सुरक्षालाइ ध्यानमा राख्दै टेली मेडिसिन सेवा संचालन गर्ने साथै सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रममा आवद्धताका लागि आवश्यक कार्य गर्ने ।
- (छ) सुरक्षित र मर्यादित वैदेशिक रोजगारीको प्रवर्द्धनका लागि अध्ययन/अनुसन्धान सम्बन्धी कार्य गर्ने ।
- (ज) वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट उपलब्ध गराउने सेवालाइ अनलाइन प्रणाली मार्फत प्रवाह गर्ने ।
- (झ) वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा कार्यरत सरोकारवालाहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

११. उद्देश्य प्राप्त गर्न लिईएका कार्यनीतिहरू

- (क) वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट प्रदान गरिने आर्थिक सहायता लगायतका श्रमिक कल्याणकारी सेवाहरू प्रदेश तथा स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा अनलाइन प्रणालीमार्फत् प्रदान गरिनेछ ।
- (ख) वैदेशिक रोजगारीको क्रममा विविध कारणले अलपत्र परेका कामदारको उद्धार तथा राहतका लागि विदेशस्थित नेपाली राजदूतावासहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- (ग) वैदेशिक रोजगारीमा जाने श्रमिकलाई आधारभूत रूपमा व्यावसायिक, सीपयुक्त र दक्ष बनाउन सरकारी र निजी क्षेत्रका तालिम प्रदायक संस्थाहरू सँगको सहकार्यमा निशुल्क रोजगारमूलक सीप तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (घ) पूर्वप्रस्थान अभिमुखिकरण तालिम सम्बन्धी मोवाइल एपको निर्माण गरी प्रयोगमा ल्याइने छ ।
- (ङ) आप्रवासी श्रोत केन्द्र, सञ्चार माध्यम, श्रम कल सेन्टर, सामाजिक सञ्जाल लगायतको प्रभावकारी परिचालन एवं प्रयोग मार्फत सुरक्षित, मर्यादित एवं लाभदायी वैदेशिक रोजगारीबारे अभिमुखिकरण, सचेतनामूलक सूचना तथा परामर्श सेवा प्रदान गरिनेछ ।
- (च) वैदेशिक रोजगारीको क्रममा समस्यामा परी फर्किएका श्रमिकलाई प्रदेश, स्थानीय तह, गन्तव्य मुलुक, विकास साझेदार, निजी क्षेत्र लगायतका सरोकारवालासँगको सहकार्यमा सामाजिक तथा आर्थिक पुनःएकिकरण कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
- (छ) विशेषज्ञसँगको समन्वय र सहकार्यमा वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न नेपाली श्रमिकहरूको सामाजिक सुरक्षाको पहल गरिनुका साथै श्रमिकको शारीरिक एवं मानसिक स्वास्थ्य उपचारका लागि टेलिमेडिसिन सेवा प्रवाहका लागि अध्ययन गरी संचालनमा ल्याइनेछ ।
- (ज) विश्वविद्यालय, प्राज्ञिक संस्था वा दातृ निकायसँगको सहकार्यमा वैदेशिक रोजगारीसँग सम्बन्धित विविध सवालहरूमा अध्ययन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।
- (झ) वैदेशिक रोजगारसँग सम्बद्ध निजी क्षेत्र, गैर आवासीय नेपाली संघ, सञ्चारकर्मी लगायत अन्य सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय र सहकार्यलाई थप सुदृढ गरिने तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिसम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

१२. आ.ब. ०७९/८० का लागि कार्यक्रमगत खर्च विवरण

(क) आर्थिक सहायता वितरण कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम	बजेट रकम
१	मृतक कामदारका परिवारलाई आर्थिक सहायता	९८ करोड
२	मृतक कामदारका परिवारलाई रु ५० हजार सान्त्वना राहत सहायता	१४ लाख
३	अंगभंग वा गम्भीर विरामी भएका कामदारलाई तथा अशक्तता निर्धारण गरी दिइने आर्थिक सहायता	

४	वैदेशिक रोजगार (पाँचौं संशोधन नियमावली), २०७५ को नियम (२८) को उपनियम (६) बमोजिम प्रदान गरिने आर्थिक सहायता	
५	कामदारका परिवारलाई वितरण गरिने स्वास्थ्योपचार सहयोग	
६	विद्यालयस्तरमा छात्रवृत्ति सञ्चालन (३,५०० जना)	
७	कामदारको शव निजको घर ठेगानासम्म पुर्याउने	
८	वैदेशिक रोजगारीमा जान छनौट भएका महिलाले अभिमुखीकरण तालिम लिँदा तिरेको रकम शोधभर्ना	
९	नियम ४६ बमोजिमको विशेषज्ञ समितिको व्यवस्थापन खर्च	

(ख) अलपत्र कामदारहरूको उद्धार तथा राहत कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम	बजेट रकम
१०	नेपाली कामदारको कानूनी प्रतिरक्षा (१५ लाख x २० जना)	१ करोड ४६ लाख ५० हजार
११	सुरक्षित गृहको सञ्चालनमा सहयोग (७ वटा नियोग)	
१२	अलपत्र कामदारको शव नेपाल ल्याउने खर्च	
१३	वैदेशिक रोजगारीको सिलसिलामा अलपत्रमा कामदारको उद्धार खर्च (गम्भिर प्रकृतिको विरामी, हवाई टिकट लगायतका खर्च)	
१४	काठमाडौं, भैरहवा र पोखरास्थित अन्तराष्ट्रिय विमानस्थलमा सूचना तथा सहायता कक्षको व्यवस्थापन	
१५	नेपाली दूतावासहरूमा जनसम्पर्क सहायक कर्मचारी व्यवस्थापन खर्च	

(ग) निशुल्क सीप तालिम

क्र.सं.	कार्यक्रम	बजेट रकम
१६	निःशुल्क आधारभुत व्यावसायिक सीप विकास तालिम (वैदेशिक रोजगारमा जान चाहाने र फर्किएका १० हजार जना)	२० करोड २८ लाख
१७	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम प्रतिष्ठान संगको सहकार्यमा निशुल्क सीप विकास तालिम (आवासीय ५०० जना)	
१८	सीप तालिम लिएका प्रशिक्षार्थिहरूको रोजगारी तथा उपादेयता अध्ययन	
१९	सीप परीक्षण शुल्क (१० हजार ५ सय जना)	
२०	सीप तालिम प्रदायक संस्थाको पूर्वाधार निरीक्षण/अनुगमन	
२१	सीप तालिम प्रदायक संस्थाहरूलाई अनुशिक्षण/अन्तरक्रिया/समीक्षा (२ पटक)	
२२	पेशागत सीप तथा व्यवसायजन्य स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम (निर्माण क्षेत्रका सीप	

	तालिम लिइरहेका ५०० जना प्रशिक्षार्थिहरूलाई)	
२३	सीप तालिम संचालन कार्यविधि र घरेलु कामदार पाठ्यक्रममा समायानुकूल संशोधन तथा परिमार्जन	

(घ) वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी अभिमुखीकरण

क्र.सं.	कार्यक्रम	बजेट रकम
२४	अभिमुखीकरण तालिम मोवाइल एप निर्माण	९७ लाख
२५	देशगत श्रव्य दृश्य तालिम सामग्री विकास तथा वितरण (१० वटा)	
२६	अभिमुखीकरण संस्थाहरूको पूर्वाधार निरीक्षण तथा अनुगमन खर्च	
२७	महिलाहरूको लागि निशुल्क देशगत अभिमुखीकरण व्यवस्थापन	
२८	देशगत जानकारीमुलक गोजी पुस्तिका पुनरावलोकन तथा परिमार्जन	
२९	अभिमुखीकरण तालिम सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम	

(ङ) वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी सूचना तथा परामर्श

क्र.सं.	कार्यक्रम	बजेट रकम
३०	आप्रवासी स्रोत केन्द्रको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि तथा परिचालन खर्च (MRC Guideline को स्थानिय तह लाई अभिमुखीकरण, NMRC Database (अध्यावधिक/स्तरोन्नति, अन्तर्क्रिया, छलफल, बैठक आदी)	२ करोड ५२ लाख ५० हजार
३१	श्रम कल सेन्टर व्यवस्थापन तथा संचालन	
३२	सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पाक्षिक टेलिभिजन कार्यक्रम उत्पादन र प्रसारण	
३३	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी रेडियो कार्यक्रम	
३४	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सन्देशमूलक सामग्री निर्माण, प्रकाशन तथा प्रसारण)	
३५	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी ब्रोसियर/फ्याक्टसिट/प्रतिवेदन लगायत ऐन कानुन आदि सामग्रीको छपाई तथा वितरण	
३६	गन्तव्य मुलुकको श्रम कानून नेपाली भाषामा अनुवाद गर्ने (साउदी अरब, कुवेत, यु.ए.इ., वहराइन, कतार, मलेसिया)	
३७	आप्रवासी कामदार दिवस मनाउने	
३८	आप्रवासी स्रोत केन्द्रका लागि सूचनामूलक सामग्री छपाई तथा वितरण	
३९	विभिन्न निकाय तथा दातृसंस्थासंगको सहकार्यमा समपुरक कार्यक्रम संचालन खर्च	

(ड) पुनः एकीकरण कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम	बजेट रकम
४०	मनोसामाजिक परामर्श सेवा सहितको सुरक्षित गृह सञ्चालन (५०० जना)	१५ करोड
४१	प्रदेश र स्थानीय तहको सहकार्यमा वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका नेपाली नागरिकलाई वित्तिय साक्षरता, उद्यमशिलता तालिम सञ्चालन (पुनःएकीकरण प्याकेज ३००० जना)	२५ लाख
४२	स्थानीय तहसँग सम्पर्क, समन्वय बैठक तथा साझेदारी पूर्व तयारी	

(च) सामाजिक तथा स्वास्थ्य सुरक्षा कार्यक्रम

क्र.सं.	कार्यक्रम	बजेट रकम
४३	प्रमुख गन्तव्य मुलुकहरु सँग नेपाली श्रमिकहरुको सामाजिक सुरक्षाका लागि समन्वय तथा बैठक (३ वटा)	६० लाख
४४	शारीरिक तथा मानसिक स्वास्थ्य सुरक्षा सम्बन्धी सचतेनामूलक श्रव्य एवं दृश्य सामग्रीको निर्माण तथा वितरण (५ वटा)	
४५	टेलिमेडिसिन सेवाको सम्भाव्यता अध्ययन तथा संचालन (अध्ययन ५ संचालन २०)	

(छ) प्रशिक्षण, अध्ययन तथा अनुसन्धान

क्र.सं.	कार्यक्रम	बजेट रकम
४६	बोर्डको व्यावसायिक योजना तर्जुमा	६२ लाख
४७	वैदेशिक रोजगारीसँग सम्बन्धित विविध सवालहरुमा प्राज्ञिक अध्ययन एवं अनुसन्धान (समसामयिक सवालहरुमा प्रति अध्ययन रु १ लाखका दरले)	
४८	काउन्सेलर/श्रमसहचारीलाई भाषा सम्बन्धी प्रशिक्षण	
४९	बोर्डको निर्णयबाट गठन हुने कार्यदल वा समितिको व्यवस्थापन खर्च र विज्ञ परिचालन खर्च समेत	
५०	विश्वविद्यालयमा स्नातक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाई इन्टर्नशिप अध्ययन सहयोग (३ महिला, ३ पुरुष गरी जम्मा ६ जना)	

(झ) सरोकारवालाहरुसँगको सहकार्य र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धी

क्र.सं.	कार्यक्रम	बजेट रकम
५१	वैदेशिक रोजगार व्यवसायी संघसंगको सहकार्यमा वैदेशिक रोजगारीका विभिन्न सवालहरुमा अन्तर्क्रिया छलफल कार्यक्रम	१ करोड ४४ लाख

५२	श्रमिकको सुरक्षा, उदार र पुनर्स्थापनाका लागि गैरआवासीय नेपाली संघ, नेपाल उद्योग बाणिज्य संघ लगायत वित्तीय संस्थासँग छलफल/सहकार्यका लागि बैठक लगायतका खर्चहरू	
५३	कन्सुलर/श्रम सहचारी तथा बोर्ड सचिवालय बिच वैदेशिक रोजगारीमा गएका कामदारका समस्या समाधानका सवालमा अन्तर्क्रिया/छलफल कार्यक्रम	
५४	वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित विषयमा रिपोर्टिङ गर्ने संचारकर्मीहरूसँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम (३ वटा कार्यक्रम)	
५५	सचिवालयका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि	
५६	अनलाइन प्रणालिको प्रयोग सम्बन्धमा स्थानिय तहसंग अन्तर्क्रिया र छलफल संचालन (१५० स्थानिय तह)	
५७	नियोग/वैदेशिक रोजगार कार्यालयको सेवा प्रवाह सुदृढीकरणमा सहयोग	

आ.ब. २०७९/८० को लागि स्रोतगत विवरण (रु लाखमा)

अ	कार्यक्रमगत खर्च (क देखि झ सम्म)	१५४६७.५
आ	व्यवस्थापकीय र कार्यालय सञ्चालन खर्च	३१३.५
इ	पूँजीगत खर्च	३५
१	कोषको स्रोत तर्फ प्रस्तावित बजेट रु (अ+आ+इ)	१५८१६
२	नेपाल सरकार स्रोत	२,०२
३	वैदेशिक अनुदान (स्वीस एस.डी.सी.)	८१.३
आ.ब. २०७९/०८० को प्रस्तावित कुल बजेट रु.		१,६०,९९.३

